

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Genel Yeterlik Algıları ile Doyum ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Bağıntının İncelenmesi

The Investigation of Relation Between Perceived Professional Proficiency, Professional Satisfaction and Burnout Levels of In-Service Music Teachers

Erkan TALŞIK¹

Başvuru Tarihi: 10.03.2016

Yayına Kabul Tarihi: 28.03.2016

Özet: Günümüzde farklı özelliklere sahip ve farklı konumlarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki açıdan yaşadıkları doyum ve tükenmişlik duyguları da farklılık gösterebilmektedir. Bu araştırmada müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları ile mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik duyguları arasındaki bağıntı araştırılmıştır. Araştırmaya 219 müzik öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algılarının, mesleki doyum ve tükenmişlik durumlarına önemli bir etki yaptığı, yeterince mesleki bilgi ve beceriye sahip olmadıklarında bu durumun mesleki tükenmişlik yaşanmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, genellikle yüksek düzeyde doyum ve tükenmişlik yaşadıkları ve en fazla öğrenme-öğretme sürecinde kendilerini daha yetersiz hissettikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *müzik öğretmenleri, mesleki yeterlik, mesleki doyum, tükenmişlik sendromu.*

Abstract: Professional satisfaction and burnout levels of music teachers who have different characteristics and serve in different positions may vary. The present research studies the relationship between professional competency perceptions and professional satisfaction and burnout among music teachers. A total of 219 music teachers participated in the research. According to obtained findings, professional competency perception has a significant effect of music teachers' professional satisfaction and burnout levels, and when they don't have the adequate professional knowledge and skills, this results in professional burnout. Additionally, teachers generally experience high levels of satisfaction and burnout, and they mostly feel incompetent in learning-teaching processes.

Keywords: *music teachers, professional competency, professional satisfaction, burnout syndrome.*

Giriş

Müzik öğretimi kompleks bir süreçtir ve müzik öğretmenliği ise zor bir uğraştır (Raiber ve Teachout, 2014). Çünkü müzik öğretimi “dinleme - söyleme - çalma”, “müziksel algı ve bilgilenme”, “müziksel yaratıcılık” ve “müzik kültürü” gibi yoğun bilgi ve daha önemlisi yoğun beceri gerektiren öğrenme alanları üzerine kuruludur. Müzik öğretmenlerinin, müzik eğitimi bölümlerinden bu mesleki yeterlikler ile mezun olup göreve başladıkları varsayılır. Ancak göreve başladıklarında bazı müzik öğretmenlerinin daha fazla mesleki doyum yaşadıkları, bazılarının ise daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Bu çalışmada, müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları ile mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik duyguları arasındaki bağıntı araştırılmıştır.

Müzik Öğretmenliği Genel Yeterlikleri

Ülkemizde müzik eğitimi bölümleri 1920'li yıllarda Musiki Muallim Mektebi adı ile kurulmuş ve günümüze kadar okullarımızdaki müzik öğretmenlerini yetiştirmektedir. Bu anlamda müzik eğitimi bölümlerinin en önemli paydaşı Milli Eğitim Bakanlığı'dır (MEB). Bu nedenle, müzik eğitimi bölümleri öğretim

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, Müzik Eğitimi Bölümü, erkant@gazi.edu.tr

programları² MEB ve Yüksek Öğretim Kurumu'nun işbirliği ile hazırlamaktadır. Her iki kurum da öğretim programları için özellikle MEB-Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü (ÖYGM) tarafından tanımlanan “öğretmen genel yeterlikleri” ve “müzik öğretmenliği özel alan yeterlikleri” ni referans alınmaktadır. Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, bu mesleği etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken genel bilgi, beceri ve tutumlar olarak nitelendirilir (MEB, 2006).

Öğretmenlik mesleği yeterlikleri “alan bilgisi, öğrenme içeriği, öğretimi planlama, öğrenmeyi gerçekleştirme, öğretimini değerlendirme, mesleki ilişkiler” (Schallcross ve Spink, 2002) olarak da tanımlanmaktadır. MEB-ÖYGM ise bu tanıma eşdeğer olarak öncelikle öğretmenlik mesleği genel yeterliklerini tanımlamışlardır. Bu tanımlamada genel yeterlikler 6 yeterlik alanı, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşmaktadır. Bu yeterlik alanları sırasıyla;

- A-Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim
- B-Öğrenciyi Tanıma
- C-Öğrenme ve Öğretme Süreci
- D-Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
- E-Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
- F-Program ve İçerik Bilgisi

şeklinde sıralanmaktadır. Ancak Yurdugül vd. (2007) bu yeterlik alanlarından özellikle “Öğrenme ve Öğretme Süreci” yeterlik alanının diğerlerine göre daha öncelikli olduğunu ve diğer yeterlik alanlarının ise buna hizmet ettiğini ifade etmişlerdir. Bu yeterlik alanının alt yeterlikleri ise sırasıyla:

- C-Öğrenme ve Öğretme Süreci
 - C1- Dersi Planlama
 - C2- Materyal Hazırlama
 - C3- Öğrenme Ortamlarını Düzenleme
 - C4- Ders Dışı Etkinlikleri
 - C5- Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme
 - C6- Zaman Yönetimi
 - C7- Davranış Yönetimi

olarak nitelendirilmiştir. Diğer taraftan müzik öğretmeni yetiştiren bölümler ise MEB ve YÖK ile işbirliği çerçevesinde oluşturulan öğretim programlarını müzik öğretmeni adaylarının a) “Müzik Alan bilgi ve becerisi”, b) “Müzik Kültürü”, c) “Öğretmenlik formasyonu” ve d) “Genel Kültür” alanındaki bilgi ve becerileri³ hedefleyecek şekilde oluşturmuşlardır.

Ülkemizde özellikle ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları (bunlardan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı daha fazla) ön plana çıkartılmıştır. Bu durum öğretmenin niteliğini daha çok ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerin niteliklerine ilişkin Demirel (1999), daha çok “etkili öğretmenin nitelikleri” üzerinde odaklanılması ve öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin temelde mesleki ve kişisel nitelikler olduğunu belirtmektedir. Ancak bir öğretmenin alan bilgisinin de öğretebilecek yeterlikte olması ve dahası bu bilgi ve becerileri etkili bir şekilde öğrencilere kazandırması beklenir. Öğretmenlerin öncelikle; kendi alanlarındaki bilgi ve becerileri sahip olması gerektiği (alan bilgisi), sonra da

² <http://gef-guzelsanatlar-muzik.gazi.edu.tr/posts/view/title/hakkimizda-26518>

öğretim programlarında hedeflenen bilgi ve becerileri öğrencilere kazandıracak pedagojik bilgisinin, öğrencilerin (gelişimsel) özellikleri ve bu özelliklere uygun öğretim yöntem ve teknikleri bilgisi ve öğrenmelerin değerlendirilme bilgi ve becerileri ile donatılması gerekir (Conkling, 2015). Özellikle müzik öğretmenliği; alan bilgisi, pedagojik bilgi, öğretim ve öğrenme becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan yeterlik tabanlı öğretmen eğitimi (competency-based teacher education) gerektirmektedir (Miksza ve Berg, 2013) ve ülkemizdeki müzik öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumları da bu modeli temel almıştır. Kısaca, müzik öğretmenliği eğitimi çok boyutlu ve çok yönlüdür. Çünkü hem müzik öğretmeni adaylarının müziksel gelişimini sağlayacak hem de bu öğretmen adaylarının daha alt düzeydeki öğretim kurumlarında öğrencilerin müzikle ilgili bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır (Kaschub ve Smith, 2014; Burnard, Holgersen ve Georgii-Hemming, 2013).

Ülkemizde öğretmen yetiştirme politikalarını belirleyen MEB-ÖYGM, YÖK ve üniversitelerin eğitim fakültelerindeki akademik kurullar ile gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada 2006 yılında MEB tarafından yayınlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik ölçütleri ve sınıflamaları dikkate alınmıştır. Ülkemizde aynı zamanda Akbulut (2012) tarafından geliştirilen Müzik Öğretmenleri Mesleki Yeterlik Ölçeği geliştirilmiştir. Ancak bu çalışmada MEB (2006) tarafından tanımlanan öğretmenlik yeterlik boyutları ele alınmıştır.

Öğretmenlerin temel görevi öğrencilerin pedagojik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır ve bunun gerçekleştirilmesine ilişkin mesleki bilgi ve beceriler yeterlik kavramı ile açıklanabilir. Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması öğretmenler açısından da aynı zamanda mesleki doyuma işaret eder. Müzik öğretmenleri, müzik öğretim programlarında yer alan hedeflere öğrencileri ulaştırmak için okullardaki öğrenme-öğretme etkinliklerini yerine getirirler. Öğretmenlerin başarısı, öğrencilerin başarılı öğrenmelerine yansır. Ancak bu durum müzik öğretmenine öncelikle mesleki doyum olarak yansır. Müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları ile mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik duyguları arasındaki bağlantının araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Müzik Öğretmenlerinde Mesleki Doyum ve Tükenmişlik

Müzik öğretmenlerinin mesleki doyumu, yaptığı öğretim işini, öğretim başarısını, okul ortam ve ilişkilerini değerlendirmesi sonucunda geliştirdiği duygusal bir tepkidir. Çalışanın işiyle alakalı içsel ve dışsal faktörlere yönelik hissetmiş olduğu olumlu ya da olumsuz duygular bütünüdür (Kılıç, Tanrikulu ve Uğur 2013). Hoy ve Miskel (1991) öğretmenlere ilişkin mesleki doyumu; eğitim ortamlarında, kendini bir öğretmen olarak değerlendirdiğinde ortaya çıkan hoşlanma veya hoşlanmama durumu olarak ifade etmiştir. Doyum, yalnızca öğretmenlik mesleğinde değil tüm çalışma alanları için önemli bir kavramdır. Çünkü doyum, uğraşın devamı ya da tekrarı için önemlidir. Yapılan uğraş sonucunda mutluluk, zevk ve doyum varsa meslek sahibi o uğraşı tekrar eder, hoşnutsuzluk varsa o uğraştan uzaklaşmaya çalışır. İnsanlar sevdikleri işleri yapmak isterler ve sevdikleri işleri yaparlarsa da hayattan duydukları doyum artar, yaşamakta oldukları kaygı ve üzüntü azalır. Sevdikleri işi yapabilmek için çeşitli eğitim ve uğraşlar sonrasında insanlar mesleklerini edinirler (Kuzgun 2013).

Doyum ile en çok ilişkilendirilen kavramlardan birisi de güdü ve güdülenmedir (motivasyon). Güdü (motive), bireyi, bir amaca ulaşmak için davranmaya iten, harekete geçiren , bireyin davranışını güçlendiren ,etkinleştiren , yöneltten bir iç güçtür. Güdülenme, işgörenin kendine verilen görevi

yapmak için çabaya girişmesi, gereken çabayı göstermesi, bu çabayı sürdürmesidir. Güdülenmenin bir işi yapmaya karşı işgörenin içinden gelen bir istek olmasına karşılık güdüleme, işgöreni bir işi yapmaya dışarıdan gelen bir etkiyle istekli kılmaktır (Başaran, 1996).

Mesleki doyum aynı zamanda psikolojik bir sistemdir ve bu sistemleri açıklamaya çalışan kuramlar da mevcuttur. Bu kuramlar Maslow'un güdülenmenin altında yatan etkenlerin araştırılması ile başlamış ve günümüze kadar çeşitlenerek gelmiştir. Maslow'a göre (1943) Davranışları ihtiyaçlar belirler ve Maslow, doyuma ulaşmış ihtiyaçlar ile davranışlar arasındaki bağıntıyı geliştirdiği kuram ile açıklamaya çalışmıştır. Diğer taraftan Herzberg, Alderfer, Vroom, McClelland bu kuramları çeşitlendirerek modellemiştir (Lunenburg ve Ornstein, 2011).

İlköğretim Müzik Öğretim Programı'nın vizyonu ve amacı: "öğrencilerin müziği etkinlikler aracılığıyla yaşayarak hayatlarının ayrılmaz bir parçası hâline getirmek ve müzik yoluyla" öğrencilerin "a) müzik yoluyla öğrencilerin estetik yönünü geliştirmek, b) duygu, düşünce ve deneyimlerini müzik yoluyla ifade etmelerine imkân sağlamak, c) yaratıcılık ve yeteneklerini müzik üretme yoluyla geliştirmek, d) yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası müzik kültürlerini tanımak, e) kişilik ve özgüven gelişimlerine katkı sağlamak, f) müzik aracılığıyla zihinsel becerilerinin gelişimini sağlamak ve g) müzik yoluyla bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek," şeklinde ele alınır. Bu hedeflere ulaşabilmek, iyi yapılandırılmış öğrenme ortamlarına ve aynı zamanda nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Bu anlamda öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin yanı sıra mesleki doyumlarını da göz önüne almak gerekir.

Öğretmenlik mesleğine yönelik doyumun bir parçası olan mesleki doyumsuzluk ise; sınıf mevcutlarının fazla olması, mesleki yeterlilik kuşkuları, artan iş yükü, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilme gibi stres sebepleriyle birlikte büyüyerek psikolojik durumlarını bozmaktadır. İş doyumunun, tükenmişliğin özellikle duyarsızlaşma boyutunun temel belirleyicilerinden bir olduğu, toplumun ve öğrenci velilerinin eleştirel tepkilerinin ve öğretmenin takdir edilmemesinin de iş doyumsuzluğuna yol açan faktörler olduğu belirtilmektedir (Akçamete, Kaner, Sucuoğlu, 2001). Bu doyumsuzluk öncelikle davranışlara daha sonra ise mesleki tükenmişliğe yol açabilir.

Tükenmişlik kavramı çalışanları verimsiz yapan, işe karşı enerjisini ve motivasyonunu düşüren bir durum olarak (Freudenberger, 1977; Yürür & Keser, 2011) tanımlanır. Maslach & Jackson (1981) ise tükenmişliği a) duygusal tükenme, b) duyarsızlaşma ve c) kişisel başarının azalması şeklinde üç boyutta ele almışlardır. Çalışanlar başarısız olduklarını hissettiklerinde, yaptıkları işler önemsiz hale geldiğinde, farklılık yaratmadıklarında, çaresiz, ümitsiz ve bunun sonucunda tükenmiş olduklarını hissetmeye başlarlar (Pines & Keinon, 2005; Naktiyok & Kaygın, 2012; akt: Filiz, 2014). Tükenmişlik günümüzde yoğun ilişkilerin ve stresli iş ortamının bir sonucu olarak sıkça görülebilecek bir olgudur (Filiz, 2014).

Özben ve Argun (2003), öğretmenlerin karşılaşılabilecekleri iki farklı tükenmişlikten bahsetmişlerdir: Durgunluk tükenmişliği ve acelecilik tükenmişliği. Durgunluk tükenmişliğinde öğretmenler mesleklerini heyecansız, ilginç olmayan, sıkıcı, monoton, tekrarlamalı bir rutin olarak görürler. Mesleklerinde kişisel ve mesleki bir gelişme fırsatının olmadığını düşünürler. Durgunluk tükenmişliğinde öğretmenler yaratıcılık ve enerji kaybı, içe çekilme; ezberden, düşünmeden çabasız

öğretme ve can sıkıntısı gibi duyguları yaşarlar.. Acelecilik tükenmişliğinde ise öğretmenler işlerini yoğun, sürekli ve stresli bir iş olarak görürler. Onlar sayısız roller, çeşitli işler, değişen ve baş edilmesi gereken durumlarda dengeli kalmalıdır (Özben ve Argun, 2003; Kelly, 2002).

Otacıoğlu (2008) ise müzik öğretmenlerinin tükenmişliğine ilişkin yaptığı araştırmada; erkek müzik öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını, hizmet süreleri henüz yeni olan öğretmenlerin ise daha kıdemli müzik öğretmenlerine göre daha çok tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymuştur. Yine aynı araştırmada özel okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadığı belirlenmiştir (Otacıoğlu, 2008).

Birçok araştırmada, öğretmenlere ilişkin mesleki doyum ve tükenmişliğin demografik özelliklere göre farklılıklarının araştırıldığı gözlenmiştir. Maalesef bu çalışmalar müzik öğretmenliğine ilişkin olarak yetersiz düzeydedir. Bunun yanı sıra; müzik öğretmenliğinin mesleki yeterlikleri ile mesleki doyum ve tükenmişlik arasındaki bağıntı da önem taşımaktadır. Mesleki doyumun ve mesleki tükenmişliğin öğretmenlik mesleği yeterlik algısı ile bağıntısının araştırılmasının; bu konudaki yaklaşım ve iyileştirmelerde önemli rol oynayacağı düşünülerek bu çalışmanın amacı belirlenmiştir.

Yöntem

Bu araştırmada müzik öğretmenlerin mesleki yeterlik algıları ile mesleki doyum ve mesleki tükenmişliklerinin arasındaki bağıntının irdelenmesini amaçlamaktadır. Bunun için betimsel ve ilişkisel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur.

Çalışma grubu

Çalışmanın amacına yönelik olarak, 2014-2015 öğretim yılında aktif görevlerini devam ettiren müzik öğretmenlerinden 219 öğretmen çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya katılan müzik öğretmenleri ağırlıklı olarak Ankara ilinde görev yapanlar öğretmenlerden seçilmiş, bir kısım öğretmenler ise internet yardımı ile Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görev yapan öğretmenlerden seçilmiştir. Bu öğretmenlerden 98'i (%45) özel okullarda, 121'i (%55) ise devlet okullarında görev yaptıklarını beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 136'ü (%62) erkek, 83'ü (%38) ise kadın öğretmenlerdir. Bu çalışmada öğretmenlerin hizmet verdikleri okul türüne (ilkokul, ortaokul veya lise) göre bir vurgu yapılmak istenmiş ancak özellikle özel okulda görev yapan öğretmenlerin çok büyük çoğunluğu ilk ve ortaokullarda derslere girdikleri için bu iki kategori birleştirilmiştir. Buna göre, araştırmaya katılan ve ilköğretimde görev yapan müzik öğretmenlerinin sayısı 142 (%65), ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin sayısı ise 77 (%35) olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçeklerin bilgisine yer verilmiştir.

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Ölçeği

MEB-ÖYGM tarafından hazırlanan ve yayınlanan (MEB, 2006) öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri 6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşmaktadır. Bu tanımlamadaki performanslar göstergelerinin çok olması nedeniyle bu çalışmada 31 alt yeterlik 1 ile 9 arasında bir ölçekle tanımlanmış ve müzik öğretmenlerine bu yeterliklere sahip olma algıları sorulmuştur.

Buna göre, bu araştırmada kullanılan öğretmenlik mesleği genel yeterlik algı ölçeğinin bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Algı Ölçeği Bilgileri

Genel Yeterlik Alanları	Madde Sayısı	Güvenirlilik
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	8	0,78
B- Öğrenciyi Tanıma	4	0,71
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	7	0,84
D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	4	0,69
E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri	5	0,73
F- Program ve İçerik Bilgisi	3	0,68

Ölçeğin doğrulayıcı faktör sonuçları Yurdugül vd. (2007) ile raporlanan bulgular ile aynı çıkmıştır. Diğer taraftan ölçeğin boyutlarına ilişkin Cronbach alfa katsayıları ise 0,70 üzeri elde edilmiştir. Yalnızca (D ve F ile gösterilen) iki alt boyutta 0,70’e yakın değerler aldığı gözlenmiştir. Uzmanlar bu durumun belirtilen alt boyutlardaki madde sayısının azlığından kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir.

Mesleki Doyum Ölçeği

Mesleki doyumunu ölçmek üzere hazırlanan ölçek, Herzberg’in iki faktör kuramından yola çıkan Kuzgun (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 5’li Likerte göre düzenlenmiş, 20 maddeden oluşmaktadır ve tek boyutludur (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Ölçekte 6 madde ters puanlanmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar, mesleki doyumun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu araştırmada müzik öğretmenlerinin mesleki doyum ölçümlerinin güvenilirliği 0,94 olarak elde edilmiştir. Ölçekten en fazla 100 ve en düşük ise 20 puan alınabilmektedir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Maslach tarafından geliştirilen ve (likert türü) 22 maddeden oluşan Maslach Tükenmişlik Ölçeği “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Duygusal tükenme alt ölçeği 9, duyarsızlaşma alt ölçeği 5, kişisel başarı alt ölçeği 8 maddeden meydana gelmektedir. Tükenmişlik tek bir puanla değil, her bir ölçekten alınan üç ayrı puanla hesaplanmaktadır. Tükenmişlik ölçeğinden alınan puanlar, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarından alınan yüksek puanlarla kişisel başarı alt boyutundan alınan ters/düşük puanlar toplanarak hesaplanmaktadır. Buna göre tükenmişlik ölçeği, toplam 22 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçekten alınan en küçük puan 22 iken en yüksek puan ise 110 olarak belirlenmiştir. Ölçekten 66 ve üzeri alınan puanlar ortalamasının üzerinde puan olarak değerlendirilmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde ölçek verileri elde edildikten sonra sayısallaştırılarak bilgisayar ortamına girilmiştir. Daha sonra betimsel istatistikler, varyans analizleri ve regresyon analizleri ile müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri ile mesleki doyum ve mesleki tükenmişliklerine göre profilleri belirlenmiş ve bu yapılar arasındaki bağıntı araştırılmıştır. Varyans analizleri ile öğretmenleri bağımlı değişkenler (mesleki yeterlik, doyum ve tükenmişlik) açısından cinsiyet, görev yaptığı okul ve kurum türleri ile hizmet sürelerine göre farklılıklar analiz edilmiştir. Buna ek olarak farklılıkların etki genişlikleri (effect size) Cohen f katsayısı ile hesaplanarak bu bağımlı değişkenler üzerindeki önemli etki sıralamaları elde edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri 6 farklı boyutta ele alınmıştır. Betimsel olarak her bir boyuttaki toplam puanlar madde sayılarına bölünerek mesleki yeterlik puanları bu boyutlar arası karşılaştırılabilir hale getirilmiştir. Buna göre ortalama=3 olması orta değeri, 3'ten büyük değerler ortalama üzerini ve 3'ten küçük değerler ise düşük ortalamayı göstermektedir. Elde edilen sonuçlar tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Algılarının Betimsel Bulguları

Genel Yeterlik Alanları	Madde Sayısı	Ortalama	St. Sapma
A- Kişisel ve Mesleki Değerler	8	2,45	1,45
B- Öğrenciyi Tanıma	4	3,49	1,74
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	7	2,37	1,17
D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	4	2,73	0,97
E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri	5	3,25	1,42
F- Program ve İçerik Bilgisi	3	3,04	1,84

Tablo 2'de görüleceği gibi, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin a) kişisel ve mesleki değerlere, b) öğrenme ve öğretme sürecine ilişkin yeterlik algıları ve c) öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirmeye ilişkin yeterlik algılarının düşük düzeyli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin bu boyutlarda kendilerini daha az yeterli gördükleri gözlenmiştir. Bununla birlikte bu öğretmenler öğrenciyi tanıma, okul-aile ve toplum ilişkileri konusunda ise daha yeterli oldukları algısına sahiptirler. Program ve içerik bilgisi konusunda ise ortalama düzeyde bir yeterlikleri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin daha fazla yeterli olduklarını ifade ettikleri alanların (öğrenciyi tanıma ve okul-aile-toplum ilişkileri) genellikle mesleki iletişime dayalı yeterlikler olduğu, yeterlik algılarının düşük olduğu alanların ise daha çok mesleki uygulamaların ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Yurdugül vd. (2007) bu alanlar içerisinde en önemli yeterlik alanının "C-öğrenme ve öğretme süreci" olduğunu ve diğer alanların ise bu yeterlik alanını destekler nitelikteki alanlar olduklarını vurgulamışlardır. Bu çalışmada ise bu alan, müzik öğretmenlerinin en az yeterlik algısı taşıdıkları alan olarak ortaya çıkmıştır. Müzik öğretmenlerinin en çok yeterlik algısına sahip olduğu alan ise öğrenciyi tanıma alanı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları

Müzik öğretmenlerinin mesleki doyum düzeyleri ve bu düzeylere etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Cinsiyet, kurum türü (ilköğretim, ortaöğretim), okul türü (özel okul, devlet okulu) ve son olarak hizmet süresinin müzik öğretmenlerinin mesleki doyumlarına yönelik etki genişlikleri elde edilerek tartışılmıştır. Burada kurum türü olarak ilköğretim ve ortaokul öğretmenleri ilköğretim olarak, lise de derse giren öğretmenler ise ortaöğretim olarak sınıflanmıştır.

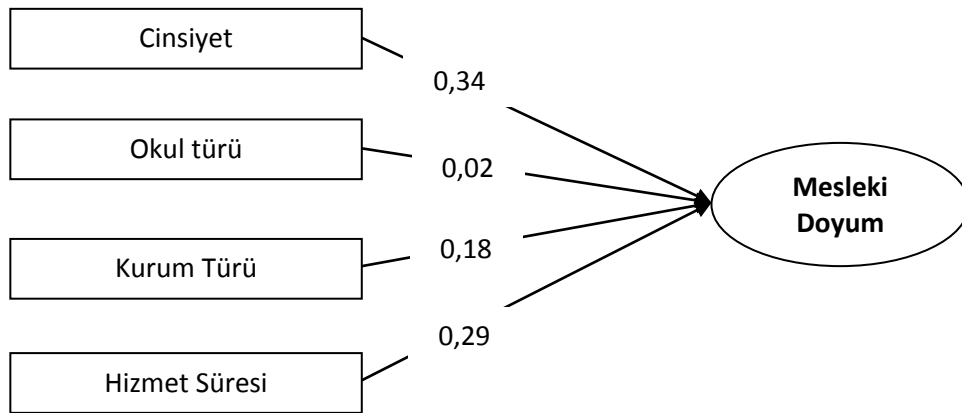
Tablo 3'te müzik öğretmenlerinin mesleki doyum düzeylerinin çalışma kapsamında ele alınan cinsiyet, okul-kurum türü ve hizmet sürelerine göre farklılıklarını içeren varyans analiz (ANOVA) değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 3. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumlarına İlişkin ANOVA Bulguları

Değişken	Kategoriler	Ortalama	Std. Sapma	F (P)	Sonuç
Cinsiyet	Kadın	67,47	8,59	6,13* (0,00)	Kadın>Erkek
	Erkek	60,78	8,18		
Okul Türü	Özel	62,70	9,63	0,46 (0,53)	Özel=Devlet
	Devlet	63,77	11,24		
Kurum Türü	İlköğretim	64,18	10,93	2,96* (0,01)	İlk>Orta
	Ortaöğretim	61,64	10,24		
Hizmet Süresi	1-5	68,56	8,89	5,78* (0,00)	1-5<6- 10=11+
	6-10	70,73	10,14		
	11+	71,45	11,42		

F; varyans analizi sonucu elde edilen F değerini, P; anlamlılık düzeyini, (*); $P < 0,05$ düzeyindeki anlamlılığı ve *Sonuç* ise anlamlılık yaratan grubu bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3'e göre, kadın müzik öğretmenlerin, erkek müzik öğretmenlere göre daha çok mesleki doyum yaşadığı, özel okullar ya da devlet okullarında görev yapan müzik öğretmenleri arasında ise mesleki doyum yönünden fark olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan ilköğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin lise düzeyinde görev yapan müzik öğretmenlerine göre daha fazla mesleki doyum yaşadığı gözlenmiştir. Son olarak da; mesleğe yeni başlamış (1-5 yıllık kıdemi olan) müzik öğretmenlerinin meslekte daha fazla hizmet etmiş öğretmenlere göre daha az mesleki doyum yaşadıkları gözlenmiştir. Bu değerlerin etki düzeyleri varyans analizi sonuçlarına dayalı olarak elde edilmiştir.

Şekil 1. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumlarını Etkileyen Faktörlerin Etki Genişlikleri

Şekil 1'de, müzik öğretmenlerinin mesleki doyumunu en çok etkileyen değişkenin cinsiyet olduğu, daha sonra ise sırasıyla hizmet süreleri, kurum türü ve son olarak da okul türü gelmektedir. Tablo 3'te de görüldüğü gibi okul türünün mesleki doyum üzerine anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

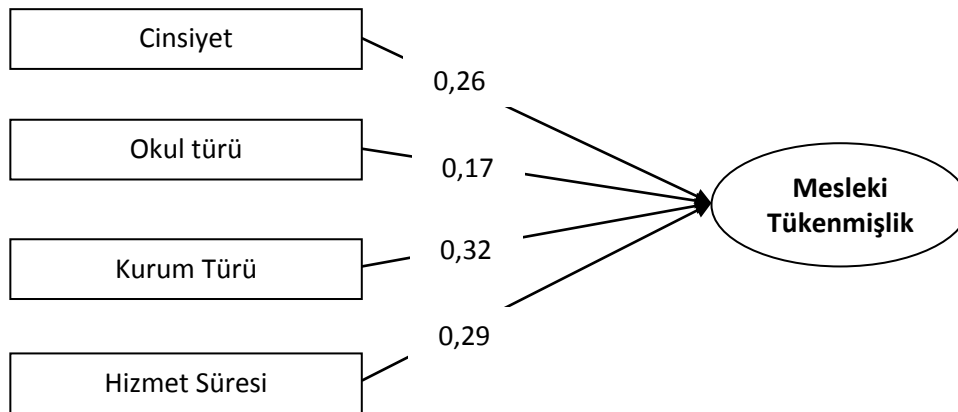
Freudenberger, tükenmişliği "başarısızlık, yıpranma veya aşırı zorlanma sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu" olarak tanımlar. Bir başka ifadeyle; tükenmişlik, stresli durumlarla başa çıkmada başarısız olunmasıdır. Bu araştırmada müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri elde edilmiş ve bu tükenmişlik düzeylerinin müzik öğretmenlerinin çeşitli özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerine İlişkin ANOVA Bulguları

Değişken	Kategoriler	Ortalama	Std. Sapma	F (P)	Sonuç
Cinsiyet	Kadın	72,42	11,62	14,25* (0,00)	Erkek>Kadın
	Erkek	77,41	7,57		
Okul Türü	Özel	76,87	12,13	6,55 (0,02)	Özel>Devlet
	Devlet	73,29	8,11		
Kurum Türü	İlköğretim	71,75	12,17	22,10* (0,00)	Orta>İlk
	Ortaöğretim	78,10	8,38		
Hizmet Süresi	1-5	87,57	11,92	9,03* (0,00)	1-5>6- 10>11+
	6-10	76,53	7,89		
	11+	72,85	6,93		

F; varyans analizi sonucu F değerini, P; anlamlılık düzeyini, (*); $P < 0,05$ düzeyindeki anlamlılığı ve Sonuç ise anlamlılık yaratan grubu bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarını göstermektedir.

Müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin yine öğretmenlerin çeşitli özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik varyans analizi sonuçlarına göre; erkek müzik öğretmenlerinin kadın öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı gözlenmiştir. Diğer taraftan, özel okul ya da devlet okulunda görev yapan öğretmenler açısından, özel okullarda görev yapan öğretmenlerin (devlet okullarında görev yapanlara göre) daha fazla tükenmişlik yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, liselerde görev yapan müzik öğretmenlerinin, daha düşük kademedeki görev yapan meslektaşlarına göre daha fazla tükenmişlik yaşamakta oldukları gözlenmiştir. Son olarak, meslek sürecinin başlarında yoğun olarak tükenmişlik yaşayan müzik öğretmenlerinin hizmet süresi arttıkça bu tükenmişlik düzeylerinin azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Müzik öğretmenlerine ilişkin tükenmişlik sendromlarına etki eden değişkenlerin etki genişliklerine göre önem düzeyleri Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Müzik Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Etki Genişlikleri

Şekil 2’ye göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik yaşamalarına neden olan en önemli etkenin öncelikle kurum türü (özellikle liselerde görev yapanlar) olduğu, daha sonra hizmet süresi (düşük kıdemlerde göreve bulunanlar), öğretmenin cinsiyeti (özellikle erkek öğretmenler) ve son olarak da okul türü (özel okullarda görev yapanlar) olduğu görülmüştür.

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri için ifade edilmesi gereken bir diğer bulgu ise; tükenmişlik ölçeğinin yapısı gereği ölçekten alınabilecek 66 puanın ortalama değer olmasıdır. Tablo 3’e bakıldığında

müzik öğretmenlerinin tükenmişlik değerlerinin ortalama değerin üzerinde olduğu ve müzik öğretmenlerinin genel bir tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

Müzik Öğretmenlerinin Meslek Yeterlik, Doyum ve Tükenmişlikleri

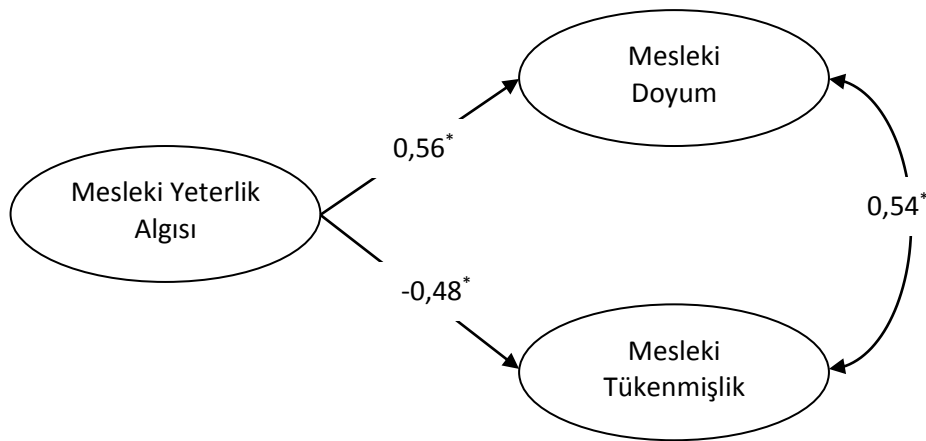
Çalışmanın bu aşamasında, müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algılarının mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik yaşamalarına neden olup olmadığı irdelenmiştir. Bunun için regresyon analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlik Algılarının Mesleki Doyum ve Mesleki Tükenmişlikleri Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Bulguları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Regresyon katsayısı	t	P	R ²
Mesleki Yeterlik	Mesleki Doyum	0,56	15,06	0,00	0,32
	Mesleki Tükenmişlik	-0,48	12,29	0,00	0,23

Tablo 5'te görüldüğü gibi, müzik öğretmenlerinin mesleki yeterliklerinin mesleki doyumları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi ($b_1=0,56$; $t=15,06$; $P<0,05$) görülmüştür. Buna göre; müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları, mesleki açılarından doyum düzeylerini de etkilemektedir. Bu durumda mesleki doyumun %32'sinin mesleki yeterlik algısından kaynaklandığı görülmüştür. Benzer şekilde müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları aynı zamanda mesleki tükenmişlik yaşanmasına da neden olmaktadır ($b_2=-0,48$; $t=12,29$; $P<0,05$).

Bu durum, mesleki yeterlik algıları yüksek olan müzik öğretmenlerinin yüksek doyuma ulaştığı, mesleki yeterlik algıları düşük olan müzik öğretmenlerinin ise mesleki doyuma ulaşmaktan uzaklaştığı görülmektedir. Tablo 1'de verildiği gibi, müzik öğretmenlerinin özellikle öğrenme-öğretme süreçlerindeki düşük yeterlik algısı göz önüne alındığında müzik öğretmenlerinin

Şekil 3. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlik İle Mesleki Doyum Ve Mesleki Tükenmişlikleri Arasındaki Bağlılıklarını Etkileyen Faktörlerin Etki Genişlikleri

Şekil 3'te görüldüğü gibi müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algısı arttıkça mesleki doyumları da artmaktadır ve aynı zamanda mesleki tükenmişlikleri de azalmaktadır. Diğer taraftan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasında da 0,54 büyüklüğünde pozitif yönlü korelasyon söz konusudur.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları ile mesleki doyumları ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki bağıntı ele alınmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda müzik öğretmenlerinin, en çok öğrenciyi tanıma alanında kendilerini yeterli gördükleri, öğrenme-öğretme süreçlerinde ise kendilerini daha az yeterli gördükleri anlaşılmıştır.

Diğer taraftan; ilköğretimde görev yapan, kıdemleri yüksek olan ve cinsiyet kadın olan müzik öğretmenlerinin daha fazla mesleki doyum yaşadığı anlaşılmıştır. Özel okullarda ya da devlet okullarında görev yapan müzik öğretmenleri arasında mesleki doyum açısından farklılık bulunmamıştır.

Öte yandan araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin ortalamanın üzerinde bir tükenmişlik sendromu yaşadıkları görülmüştür. Bu tükenmişliği en fazla lise düzeyinde görev müzik öğretmenleri yaşarken; kadın öğretmenler, mesleğe yeni başlamış öğretmenler ve aynı zamanda özel okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin de de bu tükenmişlik hissini yaşadıkları araştırma sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Otacıoğlu (2008) yine müzik öğretmenleri ile yaptığı çalışmanın sonucunda a) erkek müzik öğretmenlerin, b) hizmete yeni başlamış müzik öğretmenlerinin ve c) özel okulda görev yapan müzik öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik duygusu yaşadığını bulmuştur. Bu çalışmanın tükenmişlik boyutunda elde edilen bulgular ile Otacıoğlu'nun (2008) bulguları örtüşmektedir.

Bu araştırmanın temelini oluşturan ve araştırmanın en önemli bulgusu ise; müzik öğretmenlerinin mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik duygularını yaşamlarının nedenlerinden birinin de mesleki yeterlik algılarının düşük olmasıdır. Özellikle mesleki anlamda kendini yetersiz hisseden öğretmenler daha fazla tükenmişlik yaşarken, yeterlik algısı yüksek olanlar ise okullarda hem bir mesleki doyum hem de daha az mesleki tükenmişlik yaşamaktadırlar.

Bu araştırmada ortaya çıkan bir diğer ilginç bulgu ise; mesleğe yeni başlamış müzik öğretmenleri yüksek düzeyde tükenmişlik yaşarken ve daha düşük düzeyde mesleki doyum hissine sahipken, meslekte yıllarını veren öğretmenlerde bu durum tam tersine şekillenmektedir. Bu durum, öğretmenlik mesleğinde daha tecrübeli olmanın mesleki yeterlik algısını da artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun önüne geçebilmek için öğretmen adaylarının eğitiminde daha çok öğretmenlik mesleğine yönelik etkinliklere yer verilebilir ya da mesleğe yeni başlayanlar için hizmet içi eğitimlerin sayısı ve süresi artırılabilir.

Kaynaklar

- Akbulut, E. (2012). Müzik öğretmenleri mesleki yeterlikleri ölçeği çalışması, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(4), 334-346.
- Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde Tükenmişlik, İş Doyumu ve Kişilik*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim psikolojisi: Eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Burnard, P., Holgersen, M. S. E., & Georgii-Hemming, E. (Eds.). (2013). *Professional Knowledge in Music Teacher Education*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Conkling, S. W. (Ed.). (2015). *Envisioning Music Teacher Education*. Rowman & Littlefield.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. PEGEMA yayıncılık.

- Filiz, Z. (2014). Öğretmenlerin iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 157-172.
- Hoy, W.K., & Miskel, C. (2012). *Educational Administration: Theory, Research and Practice*. 9th Edition. New York: McGraw-Hill.
- Kaschub, M., & Smith, J. (Eds.). (2014). *Promising Practices in 21st Century Music Teacher Education*. Oxford University Press.
- Kılıç, S., Tanrıku, T. & Uğur, H. (2013). Job satisfaction and social comparison levels of teachers working for state schools, *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 760-779.
- Kuzgun, Y. & Bacanlı, F. (2005). *Pdr'de Kullanılan Ölçekler*, Nobel Yayın, Ankara.
- Lunenburg, F., & Ornstein, A. (2011). *Educational administration: Concepts and practices*. Cengage Learning.
- M.E.B. (2006). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*, Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370-396.
- Miksza, P., & Berg, M. H. (2013). Transition from student to teacher: frameworks for understanding preservice music teacher development. *Journal of Music Teacher Education*, 23(1), 10-26.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 103-116.
- Özben, Ş., & Argun, Y. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin umutsuzluk ve tükenmişlik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ege Eğitim Dergisi*, 3(1), 36-48.
- Raiber, M., & Teachout, D. (2014). *The Journey from Music Student to Teacher: A Professional Approach*. Routledge.
- Schallcross, T., & Spink, E. (2002). How Primary Trainee Teachers Perceive the Development of Their Own Scientific Knowledge: Links Between Confidence and Competence?. *International Journal of Science Education*, 24(12), 1293-1312.
- Yurdugül, H., Çakıroğlu, A., & Ayan, M. (2007). Türkiye'de sınıf öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine ilişkin görüşleri ve performanslarına genel bir yaklaşım. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu*. 12-14 Mayıs, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü.

Extended Abstract

Introduction

Music teaching is a complex process, because besides conceptual learning, such as music culture, music teaching includes the teaching of skills, such as hearing, singing, playing and musical creativity. For a successful music instruction, music teachers are expected to be professionally competent within the scope of

these skills. In addition to the professional competency, high motivation is a requirement for an efficient teaching process. The important factor affecting motivation among music teachers respectively are: professional satisfaction and professional burnout levels.

Professional burnout is a physical and mental dimensional syndrome including physical fatigue, long-term weariness, despair and despondency, and negative attitudes towards the occupation, life and other people. Professional satisfaction among teachers refers to pleasing or positive condition reached at a result of the evaluation of professional efforts and teaching experiences.

The present research studies the general professional competencies among music teachers in terms of personal (gender) and professional variables, and investigates the effects of general professional competency on professional satisfaction and burnout.

Method

In the present research, 219 in-service music teachers participated. Of these teachers, 98 (45%) of them reported that they serve at private school, and 121 (55%) at public schools. Of the participants, 136 (62%) were male, and 83 (38%) were female; 142 (65%) of them serve at primary schools, and 77 (35%) of them serve at secondary schools.

The present research utilized 3 different self-report scales: general competency perception scale for teachers (developed by the Ministry of National Education); professional satisfaction scale (developed by Kuzgun, 1999) and Maslach burnout inventory. Data collected from the participants were analysed through variance analysis and regression analysis methods in accordance with the objective of the research.

Results and Discussion

According to the first findings of the present research; music teachers have low level a) perception of personal and professional values competency, b) perception of learning and teaching process related competency and c) perception of monitoring and assessing learning and improvement related competency. Accordingly, music teachers, who participated in the present research, perceive themselves as not competent enough in these dimensions.

According to the findings related to professional satisfaction; a) female teachers experience higher professional satisfaction than male teacher, b) there isn't a significant difference between teachers who serve at private schools and public schools in terms of professional satisfaction, c) teachers serving at primary schools experience higher professional satisfaction than teachers who serve at high school d) teachers, who are new at profession (1-5 years of experience) experience lower professional satisfaction than more senior music teachers.

According to the findings related to burnout among music teachers: a) male music teachers experience higher burnout than female teachers, b) teachers serving at private school experience higher burnout (than teachers serving at public schools), c) teachers serving at high school experience higher burnout than music teachers who serve at lower levels of education. Finally, it was found that music teachers, who experience high burnout at the beginning of their career, have lower levels of burnout as they get more experienced in the profession.

It was found that music teachers' professional competency perceptions had a statistically significant effect on their professional satisfaction levels (regression coefficient=0,56; $t=15,06$; $P<0,05$). Accordingly,

professional competency perception affects professional satisfaction levels among music teachers. It was found that 32% of professional satisfaction results from professional competency perception. Similarly, professional competency perception causes professional burnout among music teachers (regression coefficient=-0,48; $t=12,29$; $P<0,05$). Accordingly, it is concluded that music teachers with high levels of professional competency perception experience high levels of professional satisfaction and music teachers with low levels of professional competency perception experience high levels of burnout.